

נסח דת

מאוצרות
רבנו הרמב"ן

פרשת ויקהל - שקלים תשפ"ד (שנה ז' גליון 156)

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. [לה, א]

יכלול "כל עדת בני ישראל" האנשים והנשים, כי כולם התנדבו במלאכת המשכן. והנה משה אחר שצוה לאהרן והנשיאים וכל בני ישראל הנשיאים כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני אחרי שבור הלוחות, ונתן על פניו המסוה, חזר וצוה והקהילו אליו כל העדה אנשים ונשים. **ויתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו.** ואמר לכולם ענין המשכן אשר נצטוו בו מתחלה קודם שבור הלוחות, כי כיון שנתרצה להם הקב"ה ונתן לו הלוחות שניות וכת עמו ברית חדשה שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם. ובידוע שתהיה שכינתו בתוכם כענין שצוהו תחלה, כמו שאמר (לעיל כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולכן צוה אותם משה עתה בכל מה שנצטוו מתחלה.

ובאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומץ כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה'. [לה, כב]

טעם ויבואו האנשים על הנשים - בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא מצויה אצל הנשים יותר, וכלן היו להן, ופרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, ובאו תחלה, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמהם, כי **טעם על הנשים שהן היו שם בראשונה** והאנשים נטפלו להן. ואמר "וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן" - כי לא נמצאו מאלה רק למקצתם. וחזר ואמר "אשר נמצא אתו עצי שטים" - כי היו יותר מעטים שבידם עצי שטים. ואמר "כל מרים תרומת כסף ונחשת" - כי לרוב האנשים היה כסף ונחשת **במטבעות וכלים**, אבל לא הזכיר זה למעלה (בפסוק כב) עם כלי הזהב, בעבור שהזכיר שם הנשים ואין להם כסף ונחשת רק הזהב בתכשיטין כאשר אמר (לעיל לב ב) נזמי הזהב אשר באזני נשיכם.

וכל "איש אשר הניף תנופת זהב" - לא היו רבים כמרימי הכסף והנחשת ולא היתה הבאת הזהב מרובה ככסף והנחשת, על כן תקרא זו תנופה וזו תרומה, כי המביא זהב ינופף ידו לחשיבות הנדבה, או הלוקחים יניפו הזהב להראותו, לשבח המביא על נדבתו. ובפרשת אלה פקודי (להלן לח כד, כט) יקרא הזהב גם הנחשת תנופה, כי לא הזכיר שם בפסוקים (כה - כח) תרומה כלל, רק כסף פקודי העדה. **ויתכן שיקרא גם הנחשת תנופה, שהיה חשוב להם יותר מן הכסף, מפני שלא היה נמצא בידם ממנו.** או שהיה חשוב מאד, כענין שנאמר (עזרא ח כז) וכלי נחשת מצהב טובה שנים חמודות כזהב.

ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה חשב עשה אתם. [לו, ח]

והטעם בזה, שצוה השם למשה שייגיד אל בצלאל ואהליאב ולכל החכמים המלאכה בכללה ואחרי כן יקרבו אליה לעשותה, כי לא יכשרו למלאכת הקדש עד שישמעו כל המלאכה ויבינו אותה ויקבלו עליהם שידעו להשלימה. ובשעת המעשה הזכיר אותה תחלה בדרך הכלל הנוכח, ואמר (לעיל לה י - יא) יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' את המשכן את אהלו וגו', ויחסר מכאן פרט אחד, כי בודאי הוצרך משה לאמר אל החכמים העושים המלאכה. עשו המשכן עשר יריעות, ארץ היריעה כך ורחב כך, וכן בכל המלאכה, ולא הזכיר הכתוב זה, כי בידוע שאמר להם הכל כסדר, אחרי שעשו כן כל דבר ודבר.

והטעם בזה, כי לא הוצרך משה לפרוט להם כל המעשה דבר בדבר כאשר הוזכר בצוואה ובמעשה, אבל קצרו להם כאלו אמר שיעשו משכן בעשר יריעות חמש כנגד חמש, והם הבינו כי יעשו לולאות מקבילות וקרסי זהב, וכיוצא בזה בכל המלאכה בקצרה רמז להם הענין, והם הבינו הכל, על כן לא האריך בפרט הזה, ירמוז הכתוב חכמתם ובינתם וטוב השכל שבהם.

וַיָּבֵאוּ כָּל אִישׁ אֶשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֶשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלֵ עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ. [לה, כא]

על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב, אבל יזכיר בהם נדיבות, וטעם אשר נשאו לבו, לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדני דובר. וכבר הזכרתי זה בסדר האחר (לעיל לא ב). והנה אמר שבאו לפני משה כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו התרומה. והנה משה אמר לכולם כי קרא ה' בשם בצלאל ואהליאב (פסוק ט), ואחרי כן קרא להם משה ואל כל חכם לב (להלן לו ב) שיבואו לפניו ונתן להם הנדבה.

האריכו רבותינו לבאר את המוסר השכל הטמון בעומק דברי רבנו הרמב"ן כאן:

רבי יחזקאל לוינסקי זצ"ל ביאר כי מכאן נמצאנו למדים, גם כאשר חסר האדם נסיון בתפקיד או עבודה רוחנית כל שהיא, אם רק מקננת בו השאיפה וההשתוקקות הגדולה לקרב אל המלאכה ההיא, הרי יזכה לסייעתא דשמיא כאילו הוא זקן ורגיל במלאכה זו.

רבי ירוחם ליבוניץ זצ"ל מבאר בספרו "דעת תורה" נקודת מוצא להבהרת ערכה הגדול של היוזמה והשאיפה. אם נתבונן באדירי עולם, נראה שכל העשירים הגדולים הגיעו לרום פסגת הצלחתם אך ורק תודות ליוזמתם הכבירה. אדם חסר יוזמה לא יצליח בדרך כלל לעלות בסולם ההצלחה. מכאן שסימן מובהק הוא באדם:

מי שהוא בעל יוזמה אפשר לומר עליו כי הוא מן האנשים האוצרים בתוכם גדלות, טובים הם סיכויי של זה להגיע אל פסגת ההצלחה אם יעפיל לעלות ההרה. אך מי שאינו בעל יוזמה, הוא מסוג השפלים והננסים אשר סיכוייהם הטבעיים הם להישאר תמיד בשפלותם.

לא בעלי מלאכה מקצועיים, אומרת התורה, היו אלה שהצליחו אלא בעלי נשיאות לב שקיבלו על עצמם לעשות את המלאכה ובעלי יוזמה הם אשר תפסו את מקומם בכותל המזרח של עובדי המשכן.

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל העיר בספרו "שיחות מוסר" (מאמר "יחד לב") על פי הנלמד כאן בדברי הרמב"ן כי גם אם יש יסורים ח"ו, וכל מיני קשיים, שונים ומשונים, על ידי 'יחד לב' הרי 'ויגבה לבו בדרכי ה'", אפשר להתרומם ולהתגבר מעל כל טבע ומזל.

הוסיף על כך בנו רבי רפאל שמואלביץ זצ"ל [בספרו ליקוטי חכמה ומוסר] כי אנו למדים מכך כי עבודת האדם היא להתרומם ולהתעלות בחייו ולא רק בידיעה והכרה, אלא להביא זאת אל לבו, כדברי הפסוק 'יזדעת היום והשבות אל לבבך' עד שיהפכו אצלו לרגש טבעי ומוחשי. ותפקידו של האדם בעבודתו הטבעי בנפשו כח דחיה והרחקה מן הרע ומשיכה לטוב כטבע הנעשה מאליו (אינסטינקט) ללא צורך במחשבה מיוחדת.

נקודה נוספת הוסיף רבי רפאל על פי יסודו של אביו זצ"ל, כי ישנו יסוד רוחני שאינו בדרך הטבע, כאשר יגבה לבו של האדם בדרכי ה' אין גבול ליכולת ויש בכך סיעתא דשמיא מיוחדת להגיע ולהשיג מעבר לכוחותיו הטבעיים, ולקבל קבלות ודרגות שבאופן טבעי ושכלי לא יוכל להוציאם לפועל (כגון קביעת חברותא בזמנים לחוצים ועמוסים וכדו'), וכל זה מכח השאיפה להתעלות ולגדול בדרכי ה'.

רבי משה שטרנבוך שליט"א האיר כי המבואר בדברי רבנו הרמב"ן שעושי מלאכת המשכן לא למדו מעולם מלאכות אלו, אלא מי שמצא בטבעו שידע לעשות כן, גבה ליבו בדרכי ה' ומסר נפשו אל המלאכה לעשות אותו.

והדברים נפלאים למתבונן, שהרי כדי להצליח במלאכת המשכן היה צריך חכמה רבה כגון הנדסה ועוד מקצועות מסובכים ומורכבים ומקום הצליחו במלאכה גם אנשים שמעולם לא הכירו את המלאכה הזאת ונראה מכך דבר נפלא, מאחר שהתחילו לעסוק במלאכת שמים מרוב התלהבות לדבר ה', היה להם סיעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע ונתן להם הקב"ה חכמה מיוחדת כדי להצליח במלאכה.

יש בזה מוסר השכל, כי ברוחניות אין הגבלות וסייגים, גם מי שעל פי הטבע אינו יכול להצליח, לא ידמה בנפשו שאינו ראוי ומסוגל למלאכת שמים, אלא אדרבה יגביה לבו ויאמר לעצמו שהוא מסוגל להתעלות וכשיתחיל לעשות את מלאכת שמים, יראה סיעתא דשמיא בלתי טבעית.

ועובדא היא בכמה גדולים שבבחרותם לא נתפרסמו בתור עילויים ואפילו לא כמופלגים בתורה, אבל למדו בהתמדה ולא הסתפקו בלימוד מקויא, אלא השתדלו להבין היטב כל דבר לעומקו עד שזכו לאור גדול.

להנצחת הערות הארות והצטרפות: V0527174410@GMAIL.COM

מיועד לעורר את לב הלומדים ואינו תחליף למקור חיבורו של רבנו הרמב"ן

הנוצח לעילוי נשמת אוהב תורה ולומדיה ר' יצחק ב"ר עזריאל זליג ז"ל
נלב"ע בדמי ימיו בתאריך כח' אדר ולא השאיר אחריו זש"ק כל היכול ללמוד לע"נ יבורך